

до певної групи людей). Вона спрямована на стимулювання розвитку стійкої позитивної мотивації студентів, усвідомлення цінностей людини, її здоров'я та здорового способу життя та інтересу до занять рекреацією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грохова Г.П. Уміння та якості особистості при формуванні рекреативної культури майбутніх інженерів-педагогів // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах: зб. наук. пр. / редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін.. – Запоріжжя. – 2010. – Вип. 6 (59). – С. 126 – 131.
2. Грохова Г.П. Формування рекреативної культури майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійної підготовки: Дис. ... канд. пед. наук. – Харків, 2011. – 24 с.
3. Зимняя И.А. Педагогическая психология. Учебник для вузов / Зимняя И.А. - Изд. второе, доп. исп. и перераб. - М.: издательская корпорация «Логос», 1999. – 384 с.
4. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Ильин Е.П. - СПб.: Питер, 2002. – 512 с.

ІНТЕГРАЦІЯ БЕЗПЕКОВИХ ДИСЦИПЛІН ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ЇХ ЛІКВІДАЦІЇ

INTEGRATING SECURITY DISCIPLINE AS AN ALTERNATIVE OF LIQUIDATION

С.А. Дикань

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Анотація. Доведена необхідність створення на базі колишніх нормативних дисциплін циклу безпеки інтегрованої метадисципліни «Безпека людини». Розглянуті особливості її побудови, концептуальні засади, на яких вона має базуватися, методичні проблеми при її створенні.

Ключові слова: безпека людини, людська безпека, виробнича безпека та здоров'я людини, технологічна безпека.

Аннотация. Доказана необходимость создания на базе бывших нормативных дисциплин цикла безопасности интегрированной мета дисциплины «Безопасность человека». Рассмотрены особенности ее построения, концептуальные основы, на которых она должна базироваться, методические проблемы при ее создании.

Ключевые слова: безопасность человека, человеческая безопасность, производственная безопасность и здоровье человека, технологическая безопасность.

Annotation. The necessity of creation of the integrated metadiscipline called “human security” on the basis of the former regulatory disciplines of security cycle has been proven. The article discusses the peculiarities of its construction, its conceptual basis and methodological problems that may arise in the process of creation the discipline.

Keywords: human security, occupational safety and health, technological safety.

Загальновідомо, що пріоритетність людини як найвищої цінності в суспільстві виголошена Конституцією України (ст. 3) і підтверджена Резолюцією Генеральної асамблеї ООН від 10 вересня 2012 року, котра визначила безпеку людини як її право жити в умовах свободи, гідності, захищеності від страху, злиднів і безвиході. При цьому захист від безвиході передбачає навчання людини життю і діяльності в умовах реальних чи латентних загроз і небезпек.

Ліквідація нормативності викладання дисциплін циклу безпеки разом із проголошеною новим Законом України «Про вищу освіту» автономією університетів призвели до руйнації усталеної роками системи викладання дисциплін безпекового напрямку. Ті факультети, які зберегли «Безпеку життєдіяльності» та «Основи охорони праці» у навчальних планах підготовки бакалаврів, змушені були об'єднувати їх хоча б заради збільшення обсягу викладання мінімум до 3 кредитів. Аналогічна ситуація склалася з «Охороною праці в галузі» та «Цивільним захистом» у навчальних планах підготовки магістрів. Тож постало питання створення на базі існуючих безпекових дисциплін нової інтегративної дисципліни як нової предметно-системно-діяльнісної одиниці університетського курсу. Зазначимо, що ми прогнозували такий розвиток подій, і упродовж останніх років наполегливо пропонували освітянській спільноті перебудувати викладання безпекових дисциплін так, аби використати при цьому поки що мало поширену в університетській освіті структурну одиницю, відому як **метадисципліна** [1,3]. На наш погляд, це було б значним кроком на шляху забезпечення наддисциплінарного рівня формування професійних компетенцій, запровадження практики, що виводить суб'єкта за межі застарілих уявлень і парадигм (перехід від професії до трансфесії). Ураховуючи, що знання (хоча воно й створюється індивідуумами) стає загальним надбанням за посередництвом соціальних взаємодій, нами була запропонована його мережева організація (зокрема, через мережеву кафедру ЮНЕСКО) [2]. Це дозволило б організувати гнучке навчання студентів в інтерактивному освітньому середовищі із залученням відкритих освітніх ресурсів з усього світу.

Доцільність створення метадисципліни під назвою «Безпека людини» пояснюється ще кількома причинами. По-перше, дослідженнями вітчизняних і зарубіжних учених доведено, що в рамках постіндустріального суспільства формується суспільство ризику [4]. По-друге, у суспільстві ризику спостерігається тенденція перенесення акценту від безпеки держави до безпеки окремих осіб і спільнот. Твердження, що безпека кожної окремої людини автоматично походить від безпеки

держави, сьогодні вже не розцінюється як аксіома. Відбувається зміна (а вірніше, доповнення) державо-центристського поняття «національна безпека» більш гуманістичним, мікроорієнтованим поняттям «людська безпека» [5]. Як наслідок, — змінюється й саме навчання, для якого характерними стають міждисциплінарні зв'язки, аксіологічно-орієнтована картина світу у поєднанні з природничо-науковим і гуманітарним способом його пізнання, формування людини, здатної не лише ноксософрно мислити, але й відчувати. Зазначене повністю кореспондується зі змістом Глобальної програми дій (ГПД) з Освіти заради сталого розвитку [6], затвердженої 37-ою Генеральною конференцією ЮНЕСКО (Париж, 2013 р.). Про початок реалізації ГПД було повідомлено на Всесвітній конференції з Освіти заради сталого розвитку в Аїті—Нагоє (Японія, листопад 2014 р.) [7].

У Полтавському національному технічному університеті імені Юрія Кондратюка інтегративна дисципліна «Безпека людини» рішенням Науково-методичної ради включена до навчальних планів бакалаврів усіх спеціальностей набору 2015—2016 навчального року. Навчальний курс «Безпека людини» має на меті навчити студента системним методам аналізу ризику і основним способам забезпечення людини. В його основі — антропоцентрована система «Людина — Машина — Середовище». Ризики небезпечних впливів на людину під час виробничої діяльності вперше пов'язані зі змінами технологічних укладів у суспільному виробництві і розглянуті з позиції забезпечення виробничої безпеки та здоров'я людини (*occupational safety and health*). При такому підході дисципліна «Безпека людини» позбувається ознак статичності й непорушності стосовно тих небезпек виробничого середовища, які описуються в класичному курсі охорони праці, й набуває динамічності й прогностичності в оцінюванні майбутніх небезпек, що виникають як прояв ризик-симетрії, найбільш помітний на високих щаблях науково-технічного прогресу. Завдяки інтегративному підходу до еволюції *технологічної безпеки* вдається отримати чітку уяву про взаємодію людини із середовищем існування, про механізми формування різного роду небезпек і про причинно-наслідкові зв'язки, що визначають рівень ризику.

Метою вивчення дисципліни «Безпека людини» є формування у майбутніх фахівців *ноксологічної культури безпеки* як готовності і здатності особистості використовувати у професійній діяльності набуту сукупність знань, умінь і навиків заради забезпечення безпеки при здійсненні професійної діяльності, а також формування способу мислення і ціннісних орієнтацій, коли питання безпеки набувають пріоритетного значення.

Завданнями вивчення нової інтегративної дисципліни є набуття розуміння проблем сталого розвитку і ризиків, пов'язаних з діяльністю людини; оволодіння прийомами раціоналізації життєвого середовища, спрямованими на зниження антропогенного впливу на середовище і забезпечення техногенної безпеки; формування навиків ризик-орієнтованого мислення, культури професійної безпеки, вмінь ідентифікувати небезпеки і оцінювати ризики під час професійної діяльності (яка відповідає певному технологічному укладу); готовності застосовувати професійні знання для мінімізації впливу негативних факторів виробничого середовища.

Як наслідок засвоєння дисципліни «Безпека людини» студент повинен:

- *знати*: основні техносферні небезпеки, їх властивості та характеристики відповідно до певного технологічного укладу, характер впливу шкідливих і небезпечних факторів на людину і природне середовище, методи захисту від них;

- *вміти*: ідентифікувати основні небезпеки свого життєвого середовища, оцінювати ризик їхнього прояву, обирати методи захисту від небезпек залежно від специфіки професійної діяльності, а також способи створення комфортних умов здійснення цієї діяльності;

- *володіти*: інформацією щодо законодавчих і правових актів у галузі безпеки та гігієни праці, інформацією щодо вимог до безпеки технологічних процесів у відповідній галузі професійної діяльності; способами і технологіями захисту у надзвичайних ситуаціях; понятійно-термінологічним апаратом у галузі безпеки; навиками раціоналізації професійної діяльності, спрямованими на убезпечення і захист персоналу.

Предметна область дисципліни, що забезпечує досягнення поставлених цілей, включає вивчення людини як об'єкта забезпечення *safety and health*, вивчення взаємодії людини з виробничим середовищем в ракурсі еволюції технологічних укладів, застосування ризик-орієнтованого підходу до проблеми убезпечення людини, а також сценарний аналіз виникнення, розвитку і прогнозування надзвичайних ситуацій.

Ядром змістовної частини предметної області є коло небезпек, обумовлених фізичними полями (потокami енергії), потокami речовини та інформації.

Зазначимо, що нова інтегративна дисципліна «Безпека людини» не є механічним поєднанням ізольованих і мало пов'язаних між собою відомих навчальних предметів БЖД, ООП і ЦЗ, кожен з яких мав власний понятійний апарат і свої специфічні уявлення про людину та її безпеку. «Безпека людини» — це сучасна самодостатня дисципліна, заснована на європейських стандартах, з єдиним тезаурусом, котрий

повноцінно охоплює визначення і терміни щодо забезпечення людини у невиробничих умовах, в умовах виробництва та в надзвичайних ситуаціях техногенного, природного, соціального і воєнного характеру.

Головна методична проблема при створенні інтегративної дисципліни «Безпека людини» — розробка єдиних узгоджених концептуальних засад викладання, єдиного тезаурусу безпеки, котрі потрібні, аби об'єднати три навчальних блоки — безпеку в побуті, безпеку на виробництві і безпеку в надзвичайних ситуаціях — в єдиний логічний навчальний блок. При розробці цієї дисципліни автори намагалися, щоб за своїм змістом вона була позбавлена комплексу неповноцінності, притаманного її попередникам, увійшла у міждисциплінарну взаємодію з традиційними вузівськими навчальними дисциплінами — фізикою, хімією, екологією, психологією, опором матеріалів тощо — та набула усіх ознак сучасної європейської дисципліни.

Інтегративна навчальна дисципліна «Безпека людини» має 4 кредити ЕКТС (120 годин) на факультетах інженерного профілю і 3 кредити (90 годин) на інших факультетах. Вона входить до переліку дисциплін професійної та прикладної підготовки і призначена для всіх спеціальностей освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». У процесі навчання студенти виконують одну розрахунково-графічну роботу з питань моделювання сценаріїв виникнення і розвитку надзвичайних ситуацій, прогнозування наслідків їхнього впливу на об'єкти господарювання та населення. Форма підсумкового контролю — диференційований залік.

ЛІТЕРАТУРА

1. Смирнов В. А., Дикань С. А. Безпека людини: проблеми науково-педагогічного забезпечення / В. А. Смирнов, С. А. Дикань // Безпека людини в сучасних умовах. Матеріали V Міжнародної науково-методичної конференції. — Харків, НТУ «ХПІ», 2013. — С. 53—54.
2. Смирнов В. А. Устойчивое будущее и безопасность: полюса превосходства и инноваций (сетевая кафедра УНИТВИН/ЮНЕСКО) / В. А. Смирнов, С. А. Дикань // Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика : збірник наук. праць XIII міжнар. наук-практ. конф. (м. Київ, 15-16 травня 2014 р.) — К. : «Талком», 2014. — С. 265—269.
3. Смирнов В. А. Безопасность человека в университетском образовании: проблемы метадисциплины и тезауруса / В. А. Смирнов, С. А. Дикань // Збірник наукових праць XIII міжнародної науково-методичної конференції «Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика» (15-16 травня 2014 року). — Київ : НАУ, 2014. — С. 260—265.
4. Девисилов В. А. Ноксологические аспекты гуманизации образования / В. А. Девисилов // Высшее образование в России. — 2011. — № 1. — С. 130—133.

[Електронний ресурс] – режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/noksologicheskie-aspekty-gumanizatsii-obrazovaniya>

5. Воротнюк М. Людська безпека як імператив сучасної епохи: перенесення фокусу з держави на людину. / М. Воротнюк, О. Сушко. — К. : Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні, 2010. — 16 с. [Електронний ресурс] – режим доступу: http://mgu.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=458&Itemid=

6. UNESCO Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development [Published by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization]. — Paris (France), 2014.

http://www.learningteacher.eu/sites/learningteacher.eu/files/unesco_gap-esd_roadmap_0.pdf

7. Aichi-Nagoya Declaration on Education for Sustainable Development [Published by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization]. — Aichi-Nagoya (Japan), 2014. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.learningteacher.eu/sites/learningteacher.eu/files/aichi-nagoya_declaration_en_0.pdf

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТУ «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я» У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

CURRENT PROBLEMS OF TEACHING THE SUBJECT «BASICS OF HEALTH» IN SCHOOL

О.С. Дождьова

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Анотація. У статті аналізується сучасний стан розвитку педагогічної валеології в Україні. Успіх освіти ґрунтується не лише на міцних знаннях, а й на міцному здоров'ї всіх учасників освітнього процесу. Пріоритетне значення надається вихованню в кожній дитині позитивного ставлення до власного здоров'я, здорового способу життя як до головної життєвої цінності. Головний акцент робиться на обґрунтуванні сучасних та актуальних проблем педагогічної валеології.

Ключові слова: педагогічна валеологія, викладання, професійність педагога, «Основи здоров'я».

Аннотация. В статье анализируется современное состояние педагогической валеологии в Украине. Успех образования основывается не только на прочных знаниях, но и на крепком здоровье всех участников образовательного процесса. Приоритетное значение придается воспитанию у каждого ребенка положительного отношения к собственному здоровью, здорового образа жизни как к главной жизненной ценности. Главный акцент делается на обосновании современных и актуальных проблем педагогической валеологии.

Ключевые слова: педагогическая валеология, преподавание, профессионализм педагога, «Основы здоровья».

Annotation. The paper deals with analyze of modern status pedagogical valeology in Ukraine. It is shown that the success of education is based not only on knowledge, but also on the good health of all participants in the educational process. It is noted that priority is given to education of every child a positive attitude to their own health, a healthy lifestyle as the main value of life. Much attention is given to the rationale of current and topical issues pedagogical valeology.

Keywords: pedagogical valeology, teaching, teacher professionalism, «Basics of health».